

บทที่ 3

วิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้งโครงการ โรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่เน้นผู้ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจึงกำหนดวิทยาการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการระดมความคิดเห็นด้วยการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group discussion) โดยมีรายละเอียดของวิธีวิทยาการวิจัยแต่ละวิธี ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research)

การวิจัยเอกสารเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร ซึ่งได้กำหนดประเภทเอกสารและประเด็นที่ต้องการใช้วิเคราะห์ คือ นโยบายยุทธศาสตร์ และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านพลังงานของทั้งสองประเทศ รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เป็นทฤษฎี แนวคิด ตำรา รายงานวิชาการ และบทความทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเอกสารที่ได้มานั้นนำไปใช้ในการวิเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานของผู้ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโครงการ โรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ที่เน้นผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ได้รับผลกระทบต่อไป

การวิจัยประกอบด้วยเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดการเวนคืนที่ดิน เป็นกิจกรรมที่หน่วยงานรัฐเข้าไปมีบทบาทหลักในการดำเนินงาน รูปแบบการเวนคืนที่ดินและการชดเชยค่าเสียหายต้องอยู่บนหลักการสำคัญ คือ ต้องอาศัยอำนาจของกฎหมาย ต้องมีวัตถุประสงค์ของการเวนคืนเพื่อการอันเป็นสาธารณะประโยชน์ ต้องจ่ายค่าชดเชยที่เป็นธรรม

แนวคิดการวางแผนผังพัฒนาพื้นที่ เป็นหลักการวางแผนผังพัฒนาพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่และการวิเคราะห์ประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ในการสนับสนุนด้านชีวิตความเป็นอยู่ การ

ประกอบอาชีพ การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็น และส่งเสริมให้มีการทำหน้าที่ของการเป็นศูนย์กลางชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภายใต้กรอบนโยบายของรัฐ

ทฤษฎีการบริหารข้อขัดแย้งได้ระบุถึงวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่จำแนกตามพฤติกรรม ได้แก่ การหลีกเลี่ยง การประนีประนอม การแข่งขัน ความร่วมมือ และยังมีรูปแบบที่ใช้กัน ได้ผลทั้งในระดับประเทศและระดับความขัดแย้งทั่ว ๆ ไป คือ การนั่งลงเจรจาและการใช้บุคคลที่สาม

หลักการวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ถือปฏิบัติปรับเปลี่ยนสืบทอดกันมาที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุสิ่งก่อสร้างหรือสถานที่เกิดขึ้นจากฝีมือการประดิษฐ์คิดค้น การดัดแปลง หรือใช้ประโยชน์จากมนุษย์ และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความคิดความเชื่อ ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนปฏิบัติในกลุ่มซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบทอดกันมา

หลักการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้ชุมชน โดยการริเริ่มวางแผนและดำเนินการจากประชาชนเอง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถของหน่วยงานรัฐเข้าไปบริหารจัดการเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมองเห็นประเด็นปัญหาของตนเอง เป็นหลักการพื้นฐานและทำให้งานพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

หลักการประเมินผลกระทบทางสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการประเมินปัจจัยที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม เช่น ประชากร การตั้งถิ่นฐาน ความเจริญของชุมชน รายได้ อาชีพ ทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ สันทนาการ บริการชุมชน การสาธารณสุข การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณค่า ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ทัศนียภาพ ภูมิทัศน์ ซึ่งประเด็นผลกระทบ ได้แก่ ผลกระทบด้านบวกหรือลบ เกิดในขอบเขตจำกัดหรือวงกว้าง ขนาดเบาบางหรือรุนแรง เกิดขึ้นเป็นระยะหรือต่อเนื่อง ชั่วคราวหรือถาวร และโอกาสเกิดต่ำหรือสูง ซึ่งต้องมีการนำเสนอมาตรการลดผลกระทบเหล่านั้น มาพิจารณาทางเลือก และปรับเปลี่ยนโครงการให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในกระบวนการประเมินผลกระทบจากโครงการ เพื่อให้ประชาชน หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน และสาธารณชนทั่วไป แสดงความคิดเห็น เสนอข้อมูล ข้อโต้แย้ง ข้อเสนอแนะในการประเมินผลกระทบฯ เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

หลักการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพเป็นการประเมินความเชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งต้องพิจารณาผลกระทบจากกิจกรรมของโครงการที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน

หลักการวางแผนงาน โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากการพัฒนาโครงการเป็นกรอบวางแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) จากการพัฒนาพื้นที่โครงการขนาดใหญ่ ประกอบด้วย การระบุประเภทผลกระทบและผู้ได้รับผลกระทบ การชดเชยค่าเสียหาย การพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ ความช่วยเหลือในระยะข้ามผ่าน การฟื้นฟูอาชีพทางเลือก เป็นต้น ซึ่งในแผนงาน ต้องระบุงบประมาณและระยะเวลาดำเนินงาน หน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเปิดเผยข้อมูลและการมีส่วนร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการติดตามและประเมินผลภายหลังสำเร็จการโยกย้าย

การวิจัยเอกสารที่เป็นแนวคิดการพัฒนาประเทศไทย คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ประเทศไทยใช้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งพัฒนาการของแผน แบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ 1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 เน้นการใช้แรงงานและทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขาดสมดุลและเกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และในช่วงที่ 2 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 เน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ ส่วนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2556 - 2560) เน้นความสมดุลและยั่งยืนของการพัฒนา ใช้ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ และพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม สำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2561 - 2564) มีการวางยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แต่ยังคงเน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีคนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงให้มีความมั่นคงและยั่งยืน และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ส่วนแผนบูรณาการพลังงานระยะยาวของประเทศไทย พ.ศ. 2558 – 2579 ประกอบด้วย แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้า แผนพัฒนาอนุรักษ์พลังงาน แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก แผนบริหารจัดการน้ำมันเชื้อเพลิง และแผนบริหารจัดการก๊าซธรรมชาติ โดยมีการบูรณาการแผนพลังงาน เพื่อให้เกิดผลด้านการประหยัด การทดแทนการนำเข้า การลงทุน การจ้างงาน และสิ่งแวดล้อม

นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยน โครงสร้างเศรษฐกิจแบบเดิมที่ขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคอุตสาหกรรมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การวิจัยเอกสารที่เป็นแผนพัฒนาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของ สปป.ลาว ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของ สปป.ลาว ที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกับประเทศไทยทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคอาเซียนมีพื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศไทย ไม่มีพื้นที่ติดทะเล พื้นที่ประมาณร้อยละ 70 เป็นภูเขาและที่ราบสูง และมีประชากรประมาณ 6.8 ล้านคน สปป.ลาว มีการปกครองในระบบสังคมนิยม และการบริหารท้องถิ่นมี 3 ระดับ คือ แขวง (จังหวัด) เมือง (อำเภอ) และบ้าน (หมู่บ้าน) และ สปป.ลาว ได้ตั้งเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากสถานะประเทศด้อยพัฒนาภายในปี พ.ศ.2563 ปัจจุบันที่สนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ธุรกิจเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ พลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ ธุรกิจบริการ การท่องเที่ยว และ โลจิสติกส์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สปป.ลาว หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2518 สปป.ลาวได้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (พ.ศ.2518 – 2528) และเริ่มมีแผนพัฒนาฯ ปี พ.ศ. 2524 ที่เน้นการพึ่งพาตัวเองทางการเกษตร สนับสนุนอุตสาหกรรมท้องถิ่น โดยใช้วัตถุดิบด้านการเกษตรและป่าไม้ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (ปี พ.ศ. 2559 – 2563) ที่ได้วางเป้าหมายอัตราการเจริญเติบโตของประเทศร้อยละ 8.5-9 และผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) เพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ 3,200 เหรียญสหรัฐต่อปี

แผนพัฒนาเป็นแหล่งพลังงานไฟฟ้าในอาเซียนของ สปป. ลาว ปัจจุบัน สปป.ลาว มีเขื่อนพลังน้ำถึง 42 เขื่อน ซึ่งเป็นผู้ขายพลังงานไฟฟ้ารายใหญ่ให้กับประเทศไทย โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ซึ่งรวมการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากถ่านหิน (โครงการไฟฟ้าหงสา ที่ตั้งอยู่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องของ สปป.ลาว ได้แก่ กฎระเบียบว่าด้วยการค้าและการลงทุนใน สปป.ลาว พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับเลขที่ 112/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายจัดสรรประชาชนจากการพัฒนาโครงการ ฉบับเลขที่ 192/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายจัดสรรประชาชนจากโครงการพัฒนา ฉบับเลขที่ 2432/องค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยมาตรฐานความยากจน และมาตรฐานการพัฒนา ฉบับเลขที่ 285/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2552

การวิจัยเอกสารที่เป็นข้อมูลโครงการไฟฟ้าหงสา และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของโครงการไฟฟ้าหงสาที่ตั้งอยู่ที่เมืองหงสา แขวงไชยบุรี สปป.ลาว ห่างจาก

ชายแดนไทยที่ด่านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน ประมาณ 34 กิโลเมตร อยู่บนพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 500-900 เมตร มีประชากรประมาณ 27,000 คน และประมาณ 2,000 คนที่ต้องโยกย้ายถิ่นฐานออกไปจากพื้นที่ก่อสร้างโครงการ ส่วนองค์ประกอบหลักของโครงการไฟฟ้าหงสา ได้แก่ โรงไฟฟ้าพลังงานเหมืองถ่านหิน เหมืองหินปูน และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการผลิตพลังงานไฟฟ้า สำหรับผู้ได้รับผลกระทบ (PAPs) แบ่งออกได้ 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 1 (PAP1) หมายถึง บุคคลหรือครอบครัวที่สูญเสียบ้าน พื้นที่ดิน และต้องโยกย้ายออกไป (2) ผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 2 (PAP2) หมายถึง บุคคลหรือครอบครัวที่สูญเสียพื้นที่ทำกิน แต่ไม่ต้องโยกย้าย และ (3) ผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 3 (PAP3) หมายถึง หมู่บ้านที่รองรับการพัฒนาเป็นพื้นที่เป็นหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่เพื่อรองรับกลุ่มที่ 1 (PAP1) ซึ่งมีเงื่อนไขที่ได้ระบุในสัญญาสัมปทานว่า โครงการไฟฟ้าหงสาต้องรับประกันว่าประชาชนที่โยกย้ายต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 150 ภายใน 10 ปีหลังการโยกย้าย

ภายหลังได้รับอนุญาตในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 หน่วยงานรัฐในระดับแขวงได้ออกประกาศ 2 ฉบับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโยกย้ายจัดสรรประชาชน ได้แก่ ข้อกำหนดว่าด้วยนโยบายการโยกย้ายจัดสรร (Entitlement Matrix) โครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี ฉบับเลขที่ 180/แขวงไชยบุรี ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 และข้อกำหนดว่าด้วยการแต่งตั้งและการดำเนินงานของหน่วยงานคุ้มครองการโยกย้ายจัดสรร และฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่โยกย้ายจากโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี ฉบับเลขที่ 890/แขวงไชยบุรี ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2554

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่เป็นคนลาวที่อยู่ในพื้นที่ที่ต้องโยกย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่ก่อสร้างโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี สปป. ลาว และปัจจุบันกลุ่มประชากรเหล่านั้นยังอาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่ที่โครงการไฟฟ้าหงสาจัดหาให้ใหม่

2.1 ประชากรสัมภาษณ์

กำหนดกลุ่มประชากรสัมภาษณ์ คือ ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการที่จำเป็นต้องโยกย้ายไปตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐาน (RAP) ของโครงการไฟฟ้าหงสา เมืองหงสา แขวงไชยบุรี สปป. ลาว รวมทั้งหมด 50 คน โดยการกำหนดประเด็นสัมภาษณ์แล้วให้เจ้าหน้าที่ที่เป็นคนท้องถิ่นจำนวน 5 คน ดำเนินการสัมภาษณ์

2.2 ประเด็นสัมพันธเชิงลึก

ประเด็นสัมพันธเชิงลึกเป็นประเด็นการสัมพันธเชิงสนทนา มี 7 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. การได้รับข้อมูลข่าวสาร โครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาโรงไฟฟ้า การพัฒนาเหมืองถ่านหิน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) และการจัดการ ผลกระทบต่อสังคม (SIA) และการจัดการ รวมถึงร่างแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) และอื่น ๆ

2. การเวนคืนที่ดินและการชดเชย เช่น การกำหนดอัตราค่าชดเชยที่ดินประเภทต่าง ๆ และทรัพย์สิน เช่น พื้นที่ดินนา พื้นที่ดินสวน พื้นที่ดินบ่อปลา และพื้นที่ดินปลูกบ้าน ทรัพย์สินอื่น ๆ เช่น ต้นไม้ประเภทต่าง ๆ รวมถึงสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในพื้นที่ ฯลฯ ความยุติธรรม และความพึงพอใจของการดำเนินงานเวนคืนที่ดินและการชดเชย รวมถึงการจัดการแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

3. การพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ และการจัดการขนย้ายบ้านและทรัพย์สิน (Physical Relocation) เช่น แนวคิดของการโยกย้ายถิ่นฐาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ที่ตั้งและการวางแผนผังชุมชนใหม่ ความพึงพอใจของการก่อสร้างบ้านหลังใหม่ โครงสร้างพื้นฐานระบบสาธารณูปโภคที่จัดหาให้ และการได้รับความช่วยเหลือเบื้องต้นในระยะข้ามผ่าน (Transitional Support) 3 ปี ภายหลังจากการโยกย้าย

4. การฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพทางเลือก เช่น รายได้เฉลี่ยต่อปีจากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรทั้งระยะก่อนและภายหลังการโยกย้าย ความพึงพอใจในการฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพทางเลือกในพื้นที่หมู่บ้านจัดสรรใหม่ การจัดสรรพื้นที่การเกษตรใหม่ (พื้นที่ทำการผลิต) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นในพื้นที่ทำการผลิต และการส่งเสริมปลูกยางพารา ไม้ผล พืชแซมระหว่างแถวยางพารา การพัฒนาพื้นที่เลี้ยงสัตว์และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ และความพึงพอใจในการส่งเสริมอาชีพในรูปแบบกลุ่มการผลิตและกลุ่มการตลาด

5. อนามัยสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขชุมชน สอบถามถึงความสำคัญของประเด็นคุณภาพอากาศและกลิ่น คุณภาพน้ำ ระบบสุขภาพจิต อันตรายและความปลอดภัยภายในครัวเรือน และในหมู่บ้าน แหล่งน้ำสาธารณะ ถนนหนทาง และรวมถึงความพึงพอใจต่อการเข้าถึงระบบบริการทางด้านสาธารณสุข

6. การพัฒนาชุมชน โดยการสนทนาถึงความพึงพอใจทางสังคมภายหลังการโยกย้าย ความสะดวกในการเดินทาง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โอกาสในการสร้างรายได้ ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Cohesion) กับเพื่อนบ้านและความสัมพันธ์กับหมู่บ้านที่อยู่ก่อนการพัฒนาเป็นหมู่บ้านจัดสรร

7. ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านภายหลังการโยกย้าย และความพึงพอใจ เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โครงการ การแสดงความคิดเห็น การพิจารณาและตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ เป็นต้น นอกจากนี้ ได้สอบถามถึงรูปแบบของการจัดตั้งอาสาสมัครหมู่บ้าน (อสบ.) และบทบาทของ อสบ. รวมถึงการมีพนักงานส่งเสริม (เจ้าหน้าที่สนาม) ประจำอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร

3. การระดมความคิดเห็นด้วยการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group discussion)

การสนทนากลุ่มเจาะจงเป็นการระดมความคิดเห็นกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการไฟฟ้าหงสา โดยใช้วิธีการจัดให้ผู้ที่เป็นประชากรสนทนากลุ่มได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามประสบการณ์และความต้องการของแต่ละท่านในรูปแบบของการสัมมนา โดยผู้วิจัยจะไม่เข้าร่วมสนทนาด้วย แต่จะควบคุมการสนทนาให้อยู่ภายใต้ประเด็นการสนทนาที่กำหนดไว้

3.1 ประชากรสนทนา

ประชากรสนทนากำหนดให้เป็นกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงการ ได้แก่

1. กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้าย จำนวน 5 คน
2. กลุ่มผู้นำชุมชนที่โยกย้าย จำนวน 5 คน
3. หน่วยงานรัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน
 - ผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองหงสา แขวงไชยบุรี สปป. ลาว
 - ห้องการที่ดินเมือง (Lands Office)
 - ดำรงตำแหน่งหัวหน้าห้องการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโครงการ (EMU)
 - ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าห้องการโยกย้ายจัดสรรฯ (RLMU)
4. ผู้พัฒนาโครงการ จำนวน 4 คน
 - ผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ (MD)
 - ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายความปลอดภัย สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม (SHE)
 - ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาสังคม (SD)
 - ผู้จัดการแผนกเวนคืนที่ดินและชดเชย

ดำเนินกิจกรรมประชุมกลุ่มย่อยในระหว่างวันที่ 8 - 10 มิถุนายน พ.ศ. 2561

3.2 ประเด็นสนทนา

1. สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อประชาชนได้รับรู้ถึงการมีโครงการ ไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี สปป. ลาว

2. แนวทางการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาและผลที่ได้รับ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของแผนงาน และหรือมีปัญหาน้อยที่สุดในการดำเนินงานการเวนคืนที่ดิน การโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และการใกล้เคียงข้อขัดแย้ง

3. รูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ในการเวนคืนที่ดิน การ โยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และการใกล้เคียงข้อขัดแย้ง

4. การนำระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์และระบบจัดการฐานข้อมูลมาช่วยในกระบวนการวางแผนและดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดิน การ โยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และใกล้เคียงข้อขัดแย้ง ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. การปรับบทบาทของหน่วยงานรัฐและผู้พัฒนาโครงการ เพื่อให้การบริหารจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดิน การ โยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และการใกล้เคียงข้อขัดแย้งที่เน้นผู้ได้รับผลกระทบ ให้ประสบกับผลสำเร็จ

6. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในวิธีการและรูปแบบการบริหารจัดการเวนคืนที่ดิน การโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และการใกล้เคียงข้อขัดแย้งที่เน้นประโยชน์ผู้ได้รับผลกระทบในอีก 10 ปี ข้างหน้า

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

การเตรียมการ

- ทำหนังสือขอเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยต่อเจ้าหน้าที่ของ สปป.ลาว
- เจ้าหน้าที่โครงการไฟฟ้าหงสาประสานงานความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่

โครงการไฟฟ้าหงสา

การดำเนินการ

ประชากรสนทนากลุ่มเจาะจงจะมาอยู่ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ตามประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นพิธีกร (Moderator) นำการสนทนาและให้ประชากรที่ร่วมสนทนาได้มีโอกาสสนทนาด้วยทุกคน

ความคิดเห็นของประชากรสนทนากลุ่มจะเหมือนหรือแตกต่างกันจะเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการวิเคราะห์

4. พื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

โดยเหตุที่เป้าหมายของการวิจัย คือ การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้งโครงการ โรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ โดยกำหนดการศึกษาเป็น โครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไซยะบูลี สปป.ลาว ที่นักลงทุนภาคเอกชนของไทยได้รับสัญญาสัมปทานจากรัฐบาลลาว และ

ได้ดำเนินการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้งโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ และประสบความสำเร็จ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะได้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบที่สามารถนำไปสู่การจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้งโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่สำหรับประเทศไทยที่จะทำให้แก้ไขและป้องกันปัญหาการคัดค้านของประชาชนไทยได้ ดังนั้น พื้นที่ศึกษาจึงกำหนดให้เป็นที่ตั้งโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ และพื้นที่ที่ทางโครงการจัดหาให้แก่ประชาชนที่โยกย้ายออกจากพื้นที่อยู่อาศัยเดิม รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น กับเศรษฐกิจที่ดีขึ้นของประชาชนที่โยกย้าย

พื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเจาะจง จึงกำหนดให้เป็นที่ตั้งโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไซยะบุรี สปป.ลาว และพื้นที่จัดสรรใหม่ที่โครงการจัดหาให้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาจากวิธีวิทยาการวิจัย 3 วิธี คือ วิจัยเอกสาร (Documentary research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group discussion) นำมาวิเคราะห์ร่วมกันตามประเด็นกรอบแนวคิด และสมมติฐาน เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในเชิงพรรณนา (Descriptive)

6. วิธีการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน

การวิจัยได้กำหนดเป้าหมาย คือ การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้งโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่เน้นผู้ได้รับผลกระทบเป็นศูนย์กลางที่หน่วยงานรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องต้องมีการปรับแนวคิด วิธีการ บทบาท กลไก และโครงสร้างองค์กร เพื่อลดผลกระทบด้านสังคมต่อชุมชน ลดความเสี่ยงของการดำเนินงาน โครงการ เป็นการสร้างโอกาสของการพัฒนาชุมชนให้กับผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้ายถิ่น และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ได้รับผลกระทบและชุมชนในท้องถิ่นในการพัฒนาโครงการไฟฟ้า เพื่อความมั่นคงด้านพลังงานเป็นที่ยอมรับของชุมชนและเป็นมิตรสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางการพัฒนาพลังงานของประเทศไทยต่อไป ดังนั้น ในการจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานของผู้ได้รับผลกระทบจากการตั้งโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ จะนำเอาข้อมูลจากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ตามวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ ซึ่งมีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus group discussion)

มาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานของผู้ได้รับผลกระทบจากการตั้งโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย